

HISTORIE A SOUČASNOST

Učitelé právnických fakult v právní úpravě meziválečného Československa

(se zvláštním zřetelem na poměry v Brně)

Ladislav Vojáček*

Tato stať navazuje na článek věnovaný postavení právnických fakult v první Československé republice. Podobně jako on se musí vrátit k recipovaným předpisům a připomenout, že na konci 19. a na začátku 20. století se organizace univerzit opírala o zákon č. 63/1873 ř. z. a na něj navazující předpisy. Podle zákona sestávaly rakouské univerzity ze čtyř fakult – právnické, lékařské, filosofické a teologické. Každou z fakult tehdejších univerzit tvořil sbor učitelů a zapsaných řádných studentů. K učitelkému sboru náleželi řádní, mimořádní a případně i smluvní profesori, soukromí docenti, honorovaní docenti a učitelé v užším slova smyslu (lektori). Úkoly pomocných vědeckých sil vykonávali asistenti.

1. SLUŽEBNÍ POMĚR VYSOKOŠKOLSKÝCH UČITELŮ A ÚŘEDNICKÉHO APARÁTU VYSOKÝCH ŠKOL

Služební poměr vysokoškolských učitelů hned po vzniku republiky nově upravil zákon č. 79/1919 Sb. z. a n. o služebním poměru vysokoškolských učitelů, jehož první, později jen nepatrně upravenou verzi připravila komise vysokoškolských učitelů. Podle zpravodaje agrárníka dr. Cyrila Horáčka měla úprava postavení profesorů pomoci zajistit „svobodu vědy, svobodu bádání“¹. Zákon také konstatoval, že profesori nemohou být „nižádným způsobem“ omezování ve

své vědecké a vyučovací činnosti ani přeložení na jinou vysokou školu. Na zákon upravující služební poměry vysokoškolských profesorů navázalo nařízení vlády č. 35/1920 Sb. z. a n., které upravilo podrobnosti jmenování profesorů a jejich přestupu na jinou školu a důsledky povolání profesora na definitivní místo v jiném oboru státní služby, nespojující s profesurou.

Profesory jmenoval prezident republiky na návrh většiny profesorského sboru a své místo získávali definitivně a na doživotí.² Navrhování nových profesorů neprobíhalo vždy hladce a ovlivňovala je i záklisní politika a různé osobní averze³, jak to dokazuje případ jmenování historika Františka Čády na brněnskou právnickou fakultu. Projednávání jeho kandidatury bylo pikantní tím, že nikdo nepochybněval jeho odbornou úroveň, ba naopak, ale úporný konflikt, přerůstající až do osobního osočování, se vedl pouze o to, zda má obsadit stoličku československých nebo středoevropských právních dějin (ordinářem obou byl profesor Bohumil Baxa, do budoucna omezený při výkonu svých profesorských povinností zvolením do Senátu Národního shromáždění).⁴

Řádní profesori se od mimořádných lišili tím, že měli v profesorském sboru⁵ v plném rozsahu i pasivní volební právo (volitelnost mimořádných profesorů byla omezena tím, že nemohli přesáhnout polovinu počtu řádných profesorů) a mohli být bez omezení členy zkušebních komisí při rigorosech (mimořádní zasedali v rigorosních komisích jen v jejich zastoupení). S funkcí některých osob, které se honosily titulem mimořádní

* Doc. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc., Katedra dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

¹ www.psp.cz; Digitální archiv, Stenografické zápisy jednání Národního shromáždění 1919, 13. února 1919.

² V habsburské monarchii ovšem ještě platilo opatření z roku 1826, podle něž císař nové profesory jmenoval jen na tři roky, a teprve když se osvědčili, dostali definitivu; k tomu KÁDNER, O.: Školství v republice československé. In: Československá vlastivěda. Díl X. Osvěta. Praha: „Sfinx“ Bohumil Janda 1931, s. 190.

³ K tomu více VOJÁČEK, L.: První pražští učitelé na brněnské právnické fakultě. In: Právněhistorické studie č. 39, Praha: Karolinum 207, s. 209–220.

⁴ Archiv MU, fond A 1 Rektorát MU, osobní spis František Čáda.

⁵ Připomínáme, že profesorským sborem se tu nemíní prostý souhrn všech učitelů fakulty, ale akademický orgán, který na fakultách plnil podobnou roli jako na úrovni univerzity akademický senát.

ného profesora, zpočátku nemusel být spojen nárok na plat (tzv. titulární mimořádní profesori⁶) a od roku 1926 mohl prezident republiky jmenovat neplacené mimořádné i řádné profesory. Každý řádný profesor byl oprávněn podle vlastního uvážení konat přednášky ve svém nominálním a jemu příbuzném oboru a se souhlasem ministerstva i v oboru jiném. Ministru mu mohl na žádost profesorského sboru připojit k nominálnímu oboru i druhý povinný obor. Mohl být také na přání profesorského sboru pověřen suplováním takového oboru, který s jeho vlastním nesouvisel.

Specifickou kategorií představovali smluvní profesori. Vztahovaly se na ně všechny předpisy platné pro vysokoškolské učitele ovšem s tím, že profesorský titul získávali jen na dobu určitou a že se nestávali členy profesorského sboru. V takovéto pozici na brněnské fakultě působil ruský emigrant profesor Michail (Michal) Arturovič Zimmermann, jemuž v získání řádné profesury zabránily průtahy s přiznáním československého státního občanství.⁷

Po skončení semestru, v němž profesor dosáhl věku sedmdesáti let stanoveného pro odchod do výslužby, mohl nadále působit jako čestný profesor (honorarius). Zákon za určitých okolností umožňoval, aby příslušný disciplinární úřad rozhodl o propuštění člena profesorského sboru nebo o jeho dání do výslužby i před dosažením stanoveného věku. Právní úprava umožňovala i dočasné zproštění úřadu (suspenzi).⁸

Na brněnské právnické fakultě – a nejen na ní – byla otázka personálního zabezpečení výuky trvalým a vážným problémem. Úsporná opatření (první přišla po vydání zákona č. 286/1924 Sb. o úsporných opatřeních ve veřejné správě) vedla zejména k tomu, že se upustilo od předválečné praxe obsazování jednotlivých stolic dvěma profesory.⁹ Výhodou původního řešení byla nejen vzájemná zastupitelnost, ale i konkurování, z něž mohli těžit studenti i samotní pro-

fesoři. Studenti při zdvojeném obsazení stolice získali možnost výběru, či přednášky budou navštěvovat nebo ke komu se přihlásí do seminárního cvičení. Mohla se také rozšířit – v Brně mezi válkami velmi chudá – nabídka speciálních kolegií, tedy přednášek vypisovaných nad rámec povinných. Pro profesory byla konkurence stimulací k lepším pedagogickým výkonům a z části jim odlehčila při plnění tíživé, i když některými velmi ochotně přijímané, povinnosti zkoušet velká kvanta studentů. Nízký počet systematizovaných profesorských míst a jejich nedostatečné obsazení vedly na začátku třicátých let, v době druhé vlny prvorepublikových „úsporných balíčků“, k smutnému a trochu jizlivému povzdechu i Františka Weyra: „*To, co se u nás zprávnickými fakultami nazývá, jsou de facto pouhé jakési akademie, ve kterých několika málo jednotlivci vyrábí se ve velkém právnícký dorost. Jsou to především továrny, kde se nepřetržitě vyrábějí zkoušky. Zkoušet, a to zkoušet třeba i ve dne v noci, jest nejdůležitější funkcí profesorů, o nichž neinformovaný svět má za to, že hlavním úkolem jejich jest badatelská činnost a sdělování (profiteri) výsledků této činnosti. Že mezi těmi ubožáky nevypukla již dávno revoluce proti vlastnímu zotročování, toho důvodem zdá se býti pouze důmyslný systém taxovní,...*“¹⁰ Slova vůdčí osobnosti prvorepublikové fakulty jistě chápe i mnoho současných učitelů: vždyť jak dobře by naše fakulty fungovaly, kdyby se na nich nemuselo zkoušet! (A co tak ještě, kdyby na nich nebyli žádní studenti – to by se to pracovalo!)

V roce 1937 na brněnské fakultě reálně působil jedenáct placených profesorů (z nich dva mimořádní), tři neplacení (z nich dva mimořádní) a sedm soukromých docentů.¹¹ Při čtrnácti povinných (obligátních) předmětech, jejichž zápis byl podmínkou udělení absolutoria, to znamenalo, že hned několik těchto předmětů nebylo obsazeno profesorem a některé dokonce ani sou-

⁶ Podle rakouské úpravy mohl panovník soukromým docentům, kteří delší dobu úspěšně působili na fakultě, zejména když suplovali některý významný obor, udělit titul mimořádného profesora. K problematice postavení těchto mimořádných profesorů v republice viz LAŠTOVKA K.: K otázce titulů univerzitních profesorů. In: Bratislava, roč. 2 (1928), s. 161–165.

⁷ K tomu Archív MU v Brně; fond A 1, Rektorát MU, osobní spis M. A. Zimmermanna.

⁸ Jména některých brněnských meziválečných profesorů tu již padla. Připomenutí si však zaslouží i ti ostatní. K zakladatelům, profesorům národního hospodářství Karlu Englišovi, ústavního práva a právní filosofie Františku Weyrovi, trestního práva a řízení Jaroslavu Kallabovi, srovnávací právovědy Josefu Vackovi (†1930), právní historie Bohumilu Baxovi, obchodního práva Rudolfu Dominikovi a občanského práva Heřmanu Šiklovi, který ovšem zemřel ještě před zahájením přednášek (†1919), později přibylí profesori statistiky Dobroslav Krejčí (†1936), občanského práva Jaromír Sedláček, římského práva Jan Vážný, právní historie František Čáda, finanční vědy Jan Loevenstein (†1932), mezinárodního práva Michail Arturovič Zimmermann (†1935), obchodního práva František Rouček, občanského procesu František Vážný st., občanského procesu Adolf Procházka, trestního práva a řízení Jaroslav Stránský, ústavního práva Zdeněk Neubauer, církevního práva Rudolf Wierer, ústavního práva Jaroslav Krejčí a národního hospodářství, finanční vědy a finančního práva Vladimír Vybral. Jména jednotlivých profesorů přehledně uvádí Schelle, K.: *Mínulost a současnost Masarykovy univerzity v Brně*. Brno: MU 1994, s. 57–75.

⁹ Od systematizace provedené vládou v roce 1927 se počty systematizovaných profesorských míst příliš neměnily. Vláda při ní proklamovala, že se počty míst systematizují „v rámci stanovené normální potřeby sil“. Přestože pro všechny fakulty platil jednotný studijní řád a „normální potřeba sil“ by tedy měla být přibližně stejná, počty systematizovaných míst se podstatně lišily: řádných profesorů mělo být na pražské české právnické fakultě devatenáct, na německé jedenáct, na brněnské dvanáct a na bratislavské sedm. Na konci třicátých let bylo na brněnské fakultě systematizováno dvanáct řádných a tři mimořádné profesury, po snížení jedna mimořádná profesura ubyla. Profesorský sbor v roce 1935 žádal šestnáct řádných a čtyři mimořádné profesury a v roce 1938 patnáct řádných a pět mimořádných profesur. K tomu Výpis z protokolu o schůzi profesorského sboru ze dne 12. 9. 1939; in Archív MU v Brně, osobní fond Vladimír Kubeš.

¹⁰ Naše právnické fakulty a úsporný systém (Frant. Weyr); in Časopis pro právní a státní vědu. XVI/1933, s. 415.

¹¹ Memorandum profesorskému sboru Právnické fakulty z 27. dubna 1937; Archív MU v Brně, fond J II, kart 2. Z řádných profesorů

kromým docentem (o němž víme, že mohl, ale nemusel přednášet). Výše citovaný profesor F. Weyr stávající stav dlouhodobě kritizoval a označil jej za „žalostný a zahanbující“.¹² Nezůstal však jen u slovní kritiky, ale aktivně inicioval jednání profesorského sboru a vytvoření speciální komise, která měla systematicky vyhledávat talenty. Ideálním cílem, který ovšem vyžadoval i zásadní zásah do systematizace učitelských míst, mělo být dosažení stavu, kdy všechny hlavní předměty budou obsazeny dvojmo a pokud možno řádnými profesory. Komise (služebně nejstarší profesori F. Weyr, J. Kallab a B. Baxa) skutečně připravila několik návrhů, takže profesorský sbor se brzy zabýval návrhem na jmenování Adolfa Procházky řádným profesorem a agendou spojenou s docentskými habilitacemi Václava Chytila (u něj krátce na to i profesorským řízením), Josefa Keperta (někdy psáno i Kepřta) a Vladimíra Kubeše.¹³

V polovině třicátých let v kontextu volání po „silné“ demokracii, u které hrozilo, že demokracií přestane být, ministerstvo školství promptně připravilo návrh novelizace zákona č. 79/1919 Sb. o služebním poměru vysokoškolských učitelů. Jeho přípravu možná podnítily diskuse o zneužívání vysokoškolské autonomie při obsazování uvolněných stolic,¹⁴ především však byl jedním z projevů snahy státu posílit svou kontrolní funkci a omezit prostor soukromé i institucionální autonomie, a tak ve složitě zahraniční i vnitropolitické v zájmu upevnění pořádku a disciplíny preventivně eliminovat možná ohniska konfliktů a hrozící irendenty. Tato opatření se pochopitelně dotýkala práv jednotlivců i různých korporací a najít mez, kdy jsou ještě slučitelná s ústavou a demokratickým charakterem státu, bylo obtížné. I z tohoto pohledu nebyla připravená novela nejšťastnějším pokusem, protože jen vyvolala obecnou nespokojenost a přidala argumenty německým nacionálům. Ministerstvo totiž místo toho, aby posílilo své možnosti negativně – dohledem a „hašením požárů“, tedy zasahováním jen v nezbyt-

ných případech – ovlivňovat dění na vysokých školách a při tom se koncentrovalo jen na učitelské (nikoliv i vědecké) působení učitelů, si chtělo osobovat právo zasahovat přímo do dění na vysokých školách i v otázkách, které se tradičně považovaly za projev vysokoškolské autonomie, a postavit vysokoškolské profesory plně na roveň ostatních státních zaměstnanců. Podle návrhu získal vedle děkana a rektora dozorcí právo nad plněním profesorských povinností ministr školství a národní osvěty. Profesori museli uposlechnout jeho služební nařízení a byli povinni prokazovat soustavné plnění svých služebních povinností jako jiní státní zaměstnanci. Pokud ministerstvo usoudilo, že nejsou schopni vykonávat svůj úřad, ale jinak jsou schopni státní služby, mohli být i proti své vůli převedeni do jejího jiného oboru, tedy například k železnici nebo poště. Profesorská místa se měla obsazovat na základě veřejného konkursu. Dnes už nám mnohá z těchto opatření možná nepříjdou tak diskriminační, prvorepublikoví profesori, představující – pomíneme-li jejich materiální zabezpečení – elitu mezi státními zaměstnanci, je pocítovali jako hrubou dehonestaci, „glajchšaltování univerzit a ostatních vysokých škol, usměrnění vědy a vědeckých ústavů podle vůle politiků, stran a byrokracie“ a vyvolávala v nich obavu, že „stolice budou rozdělovány podle koaličního klíče, ale duchové skutečně vědeckí a svobodní budou se vzdalovati vysokých škol“.¹⁵ Zamítavé stanovisko přijal i Československý ústřední spolek vysokoškolských učitelů a v říjnu 1936 je vtělil do poměrně obsáhlého memoranda.¹⁶

SOUKROMÍ DOCENTI

Soukromí docenti byli učitelé, jimž fakulta s potvrzením ministerstva na základě habilitačního spisu přiznala způsobilost přednášet (náležela jim venia docendi nebo též venia legendi). S výkonem jejich funkce ovšem nebyl spojen pravidelný plat od státu, ale jen platby za konkrétní učitelské výkony.¹⁷ Honorovanými

na fakultě navíc prakticky nepůsobil Karel Engliš, který byl dlouho ministrem a pak guvernérem Národní banky. Také zapojení Jaroslava Stránského do výuky bylo problematické, neboť vykonával poslanecký mandát a navíc měl v Brně advokátní kancelář.

¹² Memorandum profesorského sboru Právnické fakulty z 27. dubna 1937; Archiv MU v Brně, fond J II, kart 2.

¹³ Jednání profesorského sboru; Archiv MU v Brně, fond B 79 – Zdeněk Neubauer, kart 9, i. č. 205.

¹⁴ Diskuse o tomto problému se vedly i v právnických kruzích zejména v souvislosti s obsazením stolic po zemřelém profesoru M. Stiebrovi v Praze, když profesorský sbor prosadil „domácího“ kandidáta T. Saturníka, jehož vědeckou způsobilost zpochybnili profesori F. Čáda, O. Sommer a R. Rauscher. Zároveň pražský profesorský sbor obvinil ze škodlivého „cechovnictví“. K tomu Sommer, O.: Od Bohuše Riegra k Theodoru Saturníkovi. Zároveň příspěvek k autonomii vysokých škol. Praha: vlastním nákladem 1935, glosa Autonomie vysokých škol a jejich krise (zkratka –r.) in Časopis pro právní a státní vědu, roč. XVIII (1935), s. 251–252 nebo též přednáška K. Engliše, pořádaná pražským Všeohrdením a otištěná v Obzoru národohospodářském (roč. XL, s. 165 an.).

¹⁵ Autonomie vysokých škol a jejich krise (zkratka –r.) in Časopis pro právní a státní vědu, roč. XVIII (1935), s. 252.

¹⁶ Jeho text je součástí posudku pražské právnické fakulty *K osnově zákona, jímž se mění předpisy o služebním poměru vysokoškolských učitelů*; in Časopis věd právních a státních, roč. XXXVI (1936), s. 259 a násl.

¹⁷ Docentury před válkou dosáhli, ale profesory se – buď vůbec nebo alespoň do zavření vysokých škol – nestali učitelé občanského práva Josef Hrdina, který z fakulty krátce na to odešel (1922), soukromého a veřejného pojišťovacího práva Mikuláš Kašpárek († 1922), obchodního a směnečného práva Karel Kizlink (pak profesor v Bratislavě), občanského procesu František Vážný ml., občanského procesu Karel Gerlich, občanského práva Vladimír Kubeš, finančního práva Kazimír Čákr, trestního práva Erich Olšar, správní vědy a správního práva Jaroslav Pošváb, národního hospodářství a statistiky Václav Chytil a trestního práva Josef Kepert

docenty byly osoby bez požadované habilitace, pověřené výukou některé disciplíny, jinak vyučované profesorem, vybíraní zpravidla z vysoce erudovaných odborníků z praxe. Na vysokých školách působili ještě další učitelé („učitelové v užším slova smyslu“), jimiž byli ti, „kdož zastupují ne vědu nějakou, ale nějaké umění nebo nějakou způsobilost“¹⁸, například učitelé jazyků.

Zákon č. 79/1919 Sb. z. a n. o služebním poměru vysokoškolských učitelů se o soukromých docentech kromě toho, že se na ně vztahovala ustanovení o disciplinárním řízení, nezmiňoval a ani zmiňovat nemohl, protože podle § 2 zákona č. 63/1873 ř. o z. organizaci univerzitních úřadů „nejsou učitelové od státu zřízeni, ale jen od něho připuštěni“, kteří „tímto připuštěním nabývají práva, přednášky své na universitě veřejně ohlásiti a v některé světnici univerzitní je míti“.

Docentské habilitace upravovalo nařízení rakouského ministerstva kultu a vyučování č. 19/1888 ř. z. „v příčině habilitace soukromých docentů“, které nahradilo výnos provizorního ministerstva vyučování z roku 1848 (č. 37/1849 ř. z.). Základním předpokladem habilitace bylo získání doktorátu fakulty, k níž patří předmět, v němž chce adept habilitovat, a uplynutí dvou let od absolvování univerzitního studia. Vedle toho musel zájemce o soukromou docenturu prokázat schopnost k samostatné vědecké práci publikováním habilitační práce. Kandidátovy předpoklady se ověřovaly v habilitačním kolokviu konaném před celým profesorským sborem a případně i habilitační „přednáškou na zkoušku“. František Weyr, který v roce 1918 hodnotil platnou právní úpravu, to vyjádřil tak, že „pro habilitaci jest rozhodnou kvalifikace k samostatné vědecké práci, nikoliv určitý stupeň znalosti konkrétních vědeckých poznatků“.¹⁹ Podle jeho názoru platná právní úprava trpěla zejména tím, že neměla

formu zákona a že nestanovila lhůtu pro vyřízení žádosti o habilitaci.

Ani docentské habilitace pozdějších profesorů vždy neprobíhaly hladce, což mohl potvrdit zejména Jaroslav Pošváb. Při jeho habilitaci se – a zase to zřejmě mělo i osobní pozadí – v hodnocení habilitační práce zásadně neshodli členové habilitační komise, na jedné straně referent profesor Rudolf Dominik, který práci v posudku čítajícím třicet pět stran(!) a vypracovaném až po delším zdráhání omítl, a na straně druhých profesori Weyr a Kallab, jimž se nakonec podařilo profesorský sbor přesvědčit o Pošvábově způsobilosti.²⁰

Podle rakouské úpravy měl profesorský sbor zkoumat nejen vědeckou připravenost, ale také čestnost a mravnost kandidáta. Konzervativně laděný F. Weyr se proti tomu ostře ohradil s tím, že nařízení připisuje profesorskému sboru „přímo policejní funkce, jež jsou nedůstojny a ostatně i velmi nebezpečny pro rozvoj vědy a objektivní posuzování habilitačních žádostí“.²¹

Kritika recipované právní úpravy našla odezvu na ministerstvu školství a národní osvěty, které už na začátku dvacátých let začalo připravovat reformu habilitačního řádu. Nechopilo se jí však nejšťastněji a dostalo se mu za to náležitě kritiky. Oponenti ministerské představy mimo jiné oprávněně vyčítali, že se snaží o jednotný habilitační řád pro všechny vysoké školy, přestože „rozdílná povaha škol tomu odporuje“.²² Z reformy proto nakonec sešlo a nestála by prakticky za zmínku, kdyby tu nebyla zajímavá analogie se současnou praxí, kdy rektoráty univerzít upravují řadu otázek spojených s organizací výuky a s vědeckou prací jednotně pro všechny fakulty a vůbec se prosazuje úsilí o jednotnost, srovnatelnost apod.²³ Srovnatelnost je pochopitelně potřebná, protože musíme mít měřítko, zejména pro přerозdělování peněz, ale srovnávat se má jen srovnatelné.²⁴

(† 1939). Také jména jednotlivých docentů uvádí SCHELLE, K.: *Minulost a současnost Masarykovy univerzity v Brně*. Brno: MU 1994, s. 57–75.

¹⁸ Český překlad zákona č. 63/1973 ř. z. podle Příručka školské a osvětové správy. Pro potřeby školských a osvětových orgánů. Red. Otto Placht a František Havelka. Praha: Státní nakladatelství 1934, s. 1222. O uvedený zdroj se opírají i níže použité citace tohoto zákona.

¹⁹ WEYR, F.: Výklad a kritika rakouských řádů habilitačních. In: *Časopis pro právní a státní vědu*. I/1918, Brno: nákl. Právnické jednoty moravské 1918, s. 52.

²⁰ Archiv MU, fond A 1 Rektorát MÚ, osobní spis Jaroslav Pošváb.

²¹ WEYR, F.: Výklad a kritika rakouských řádů habilitačních. In: *Časopis pro právní a státní vědu*. I/1918, Brno: nákl. Právnické jednoty moravské 1918, s. 112.

²² Reforma habilitačního řádu na vysokých školách (značka –a–); in Všehrd, roč. V (1925–1926), s. 133.

²³ V obecné rovině o problémech spojených s hodnocením fakult a škol zajímavě hovořil bývalý rektor UK v Praze profesor Karel Malý v rozhovoru otiskném v MF Dnes 11. července 2007 (č. 159, s. C6).

²⁴ Jako příklad toho, kdy se dnes stejným metrem měří nesrovnatelné, se mi vybavuje nedávno na fakultě akcentovaná otázka zahraničních publikací při hodnocení vědecké výpěstlosti a aktivity jednotlivých učitelů a zajisté i kateder a fakult jako celku. Publikace v (pokud možno renomovaném) zahraničním časopise je zpravidla významným vědeckým počinem v oborech, jako jsou medicína, přírodní vědy, technické vědy, informatika a další, kde se naši i zahraniční vědci věnují stejným problémům. Ale v právu (mezinárodní právo je čestnou výjimkou), případně v právní historii? Uveřejní v zahraničním časopise hluboký, skutečně vědecký kritický rozbor některého z institutů platného českého práva nebo právněhistorickou studii o praktické aplikaci některého důležitého československého zákona, opřenou o rozsáhlý archivní výzkum? Dovolím si tvrdit, že s pravděpodobností blížící se jistotě neuvěřitelně. Šanci prosadit se mají především obecnější, syntetické práce, často významně těžší i z výsledků zkoumání jiných, práce, které by v lépe informovaném českém prostředí plnily především popularizační funkci. Zahraniční publikace v podmínkách právnických fakult proto sice dokládají zajisté významnou skutečnost – zahraniční kontakty, ale s kvalitou vědecké práce moc společného nemají. Jako třesnička na dortu absurdity vnímání zahraničních publikací jako důležitého měřítka vědecké úrovně právnické literární produkce se

ASISTENTI

Ještě zbývá zmínit se o asistentech (též pomocných vědeckých silách). Asistenti sice nepatřili k učitelkému sboru, ale na asistentických místech seděli a pomocné odborné práce v seminárních knihovnách a na ústavech zpravidla vykonávali zájemci o soukromou docenturu nebo i již habilitovaní docenti, kteří si výkonem této funkce obstarávali sice nízký a v delší perspektivě nejistý, ale zato pravidelný příjem.²⁵

Zřízení nových univerzit a dalších vysokých škol po vzniku republiky znásobilo potřebu vědeckých pracovníků. Proto pro podporu vědeckého dorostu vznikl zvláštní fond, z nějž se jim vyplácelo dvouleté stipendium ve výši nejméně dva tisíce korun (zákon č. 78/1918 Sb.). Když se však začalo šetřit, odrazilo se to i na místech asistentů. Nepřekvapí proto, že člověk, který se z prvorepublikových profesorů nejsystematičtěji věnoval otázce úpravy právnického studia, Otakar Sommer, trpce konstatoval: „Vysokoškolská dráha, již o sobě svízelná a nejistá, stává se dnes téměř neschůdnou. Slibné začátky vědomé výchovy vědeckého dorostu jsou dnes téměř zmařeny. Dílo Drtinovo a Srdínkovo leží v ssutinách.“²⁶

DISCIPLINÁRNÍ ŘÍZENÍ

Podstatnou část textu zákona č. 79/1919 Sb. z. a n. tvořila úprava disciplinárního řízení (disciplinární řád), která nahradila již zcela nedostatečný disciplinární řád z roku 1849.²⁷ Zákon vycházel ze zásady, že „podobně jako naprosto nestranný výkon spravedlnosti vyžaduje zásady nesesaditelnosti soudcovské, stejně i svoboda vědy klade požadavek, aby učitelé vysokoškolské směli býti propuštěni jen podle nálezů příslušného úřadu disciplinárního“²⁸. Disciplinární řízení s profesory a docenty proto bylo zcela v kompetenci fakultních a univerzitních orgánů a stát do něj vůbec nezasahoval. Disciplinárním úřadem byl

akademický senát a tam, kde nebyl zřízen, profesorský sbor. Svou funkci vykonával prostřednictvím čtyřčlenné disciplinární komise. Disciplinární řízení se tak stalo nejzřetelnějším dokladem toho, že si univerzity přece jen částečně uchovaly i charakter veřejnoprávní korporace. Na druhé straně se ovšem stalo také předmětem kritiky, a to i ze strany některých učitelů.²⁹

Disciplinární komise mohly v neveřejném řízení „pro hrubé porušení povinností úředních nebo pro jednaní hrubě porušující čest a vážnost stavovskou“ ukládat profesorům a docentům, na něž se tato úprava také vztahovala, čtyři druhy disciplinárních trestů: písemnou důtku, odložení postupu do vyššího platového stupně na tři roky (bez újmy postupu do vyšších platových stupňů), dání do výslužby a propuštění. Vedle udělování disciplinárních trestů mohly navrhopvat, aby byl profesor dán předčasně do výslužby. Toto radikální opatření přicházelo v úvahu, když komise dotyčného shledala trvale nezpůsobilým vykonávat své povinnosti pro tělesné nebo duševní vady.

PLATY VYSOKOŠKOLSKÝCH UČITELŮ
A ASISTENTŮ

Zvláštní kapitolu představovaly platy profesorů, docentů a asistentů. Prestiž profesorského titulu totiž byla nesrovnatelně vyšší než jeho finanční ohodnocení, o finančním ohodnocení jiných kategorií vysokoškolských zaměstnanců ani nemluvě. Problém honorování profesorů přitom nespočíval jen v konečné – nijak závratné – výši jejich příjmu, jako spíše v jeho struktuře. Vedle pravidelného platu, pokud jej a případné příplatky profesor vůbec dostával, byl totiž nezanedbatelnou součástí ohodnocení učitelů příjem z kolejného a zkušebních a jiných tax.

Propracovat se na vysoké škole ke stálému platu mohlo znamenat mnohaletou anabázi. Posuďte sami: soukromá docentura byla neplacená a také mnozí mimořádní profesori se pravidelného platu často dočka-

pak jeví informace, která zazněla na posledním zasedání naší katedry, podle níž se za plnohodnotné zahraniční publikace prý nebudou považovat publikace na Slovensku. Jednak se musím ptát, čím se liší „kvalita“ publikace ve slovenském a například slovinském, polském či ukrajinském časopise, ale především: právě slovenské časopisy a sborníky – díky donedávna společné historii a společným kořenům našich právních řádů – jako jediné otisknou články věnované detailnějším problémům jednotlivých právních odvětví nebo právní historie, protože na rozdíl od německých, francouzských, italských, natož anglických nebo amerických právníků slovenskou právníkou veřejností stále ještě mohou zajímat. Tedy: publikování výsledků vědecké práce tam, kde jsme v pozici víceméně srovnatelné s jinými fakultami, přestože nesporně jde o zahraničí, hodnotu publikace v zahraničí z nepochopitelných důvodů mít nemá. Cui bono?

²⁵ Systematizace z roku 1927 počítala pro všechny právnické a filosofické fakulty, na nichž bylo celkem systematizováno 148 řádných profesur, s pouhými dvaatřiceti asistenty. K tomu SOMMER, O.: Systematizace na univerzitách. In: Bratislava, roč. 2 (1928), s. 148.

²⁶ Tamtéž, s. 149. Profesori František Drtina (Československý demokratický klub) a Otakar Srdínko (Klub republikánské strana československého venkova) se po vzniku republiky v parlamentu významně podíleli na dílčích změnách právní úpravy vysokoškolského studia.

²⁷ Výnos ministerstva č. 7215 z 13. října 1849 (č. 416 ř. z.). Ustanovení tohoto předpisu se i nadále používalo jako disciplinárního řádu pro studenty.

²⁸ Národní shromáždění republiky Československé v prvním desetiletí. Praha: Předsednictvo Poslanecké sněmovny a Předsednictvo Senátu 1928, s. 964.

²⁹ VOJÁČEK, L.: Právnické fakulty v právní úpravě meziválečného Československa (se zvláštním zřetelem na poměry v Brně). In: Časopis pro právní vědu a praxi, roč. 15, č. 2/2007, s. 150.

li až po uplynutí několika let. Asistenti sice dostávali skrovný plat, ale své místo zase museli pravidelně po roce či dvou obhajovat. Jak s trpkostí konstatoval náš průvodce realitou prvorepublikového vysokého školství František Weyr, i po úpravách z let 1919–1926 nakonec „dosáhne stárnoucí řádný profesor, má-li normální štěstí a dobré zdraví, platu, který rovná se služebnímu příjmu každého vládního nebo ministerského rady, a jen ve zcela výjimečných případech přibližuje se vyšší platu sekčních šéfů“.³⁰

Před první světovou válkou upravoval platy vysokoškolských profesorů zákon č. 167/1898 ř. z. Po vzniku republiky je poněkud vylepšil zákon č. 78/1919 Sb. z. a n., novelizovaný zákony č. 495/1921 Sb. z. a n., 394/1922 Sb. z. a n. a 103/1926 Sb. a z. n. (platovým zákonem).³¹

V Národním shromáždění o návrhu zákona o plattech vysokoškolských profesorů v roce 1919 referoval jako zpravodaj osvědčený profesor O. Srdínko, který členům Národního shromáždění vyličil platové poměry na rakouských vysokých školách. Tvůrci předlohy zákona jeho ústy zároveň konstatovali, že návrh není jejich původním dílem, neboť vychází z návrhu, který „sdělán byl jak v panské, tak v poslanecké sněmovně vídeňské, a je to elaborát konference rektorů.“³² To jen dokládá jak letitým, vážným a neochotně řešeným tento problém byl, přestože se při nízkém počtu vysokoškolských učitelů nemohlo jednat o nijak významný zásah do rozpočtové politiky. Funkcionáři odpovědní za státní finance – dříve rakouští, ale pak i českoslovenští, protože ani po vydání tohoto zákona se situace nijak zásadně nezměnila – zřejmě nesdíleli optimistické očekávání zpravodaje, „že novou úpravou hmotných poměrů bude také povznesena chuť k vědecké práci a že vědecká práce vysokých škol, osvobozena od bývalých vlivů, vybuduje úplně samostatnou vědu, kterou podložena budou všechna naše republikánská zařízení“.³³ Spíše se asi klonili k přesvědčení, že v blahobytu se vědě nedaří.

Zákon se dostal na program jednání parlamentu především proto, že po vzniku republiky hrozil pokles nominálních platů vysokoškolských učitelů, neboť koncem června 1919 vypršela platnost nařízení, kterým vídeňské ministerstvo školství dočasně zlepšilo platové poměry vysokoškolských učitelů. Navíc bylo třeba postarat se o profesory, kteří měli být jmenováni na novou Masarykovu univerzitu. Zákonodárce příznivěji upravil nejen základní platy a aktivní přídatky, ale také výslužné. Pochopitelné, ale ve svých důsledcích nespravedlivé bylo ustanovení, že profesorům, kteří přišli z jiných oborů veřejné služby, se mělo počáteční služ-

né vyměřit nejméně ve výši toho, které dostávali dříve. Zákon dále nově umožnil postoupit do vyššího platového stupně i těm, kdo již dosáhli šedesáti let věku, a upravil příplatky rektorů a děkanů a renumerace, které profesori dostávali za řízení seminářů.

Na základě zákona zanikla kategorie bezplatných mimořádných profesorů, ovšem jen dočasně, protože toto ustanovení již v roce 1926 změnil platový zákon č. 103/1926 Sb. Podle něj mohli být dokonce i mimo systematizovaná místa jmenováni mimořádní a řádní bezplatní profesori, kteří byli plně – s výjimkou toho, že neměli nárok na plat – postaveni na roveň řádným a mimořádným profesorům.³⁴ Na fakultách tak mohli působit placení řádní a mimořádní profesori, neplacení řádní a mimořádní profesori a také profesori smluvní, případně i čestní (honorární).

Novely z let 1921 a 1922 zvyšovaly státním a jiným veřejným zaměstnancům služné a „z důvodů mimořádných poměrů“ (zákon č. 495/1920 Sb.) přiznaly různé příplatky a výpomoci. Diferencované zvyšování služného řádných profesorů vysokých škol umožnilo nařízení č. 112/1929 Sb. z. a n., vydané na základě platového zákona z roku 1926. Podle něj bylo možné výjimečné zvýšení služného profesorům, kteří „vykazují zvláště vynikající práce ve svém vědním oboru“. Škola mi předložené návrhy posuzovala sedmičlenná zvláštní komise vysokých škol při ministerstvu školství a národní osvěty.

O platových poměrech soukromých docentů jsme se již zmiňovali. Neměli nárok na plat ze státní pokladny, ale mohli vybírat kolejně. Pokud byli pověřeni vedením trvale zřízených přednášek, stali se soukromými a honorovanými docenty.

Právní úprava bědných a nejistých poměrů asistentů představovala dlouholetý dluh československého státu vůči vysokým školám a zejména vůči přímo dotčeným učitelům. Tito vysoce kvalifikovaní lidé, kteří by měli být schopni vědecky pracovat a buď se připravovali na habilitaci nebo ji již absolvovali, žili ze zanedbatelného platu a neměli jistotu, že si své zaměstnání udrží. Při uzavření sňatku museli žádat o souhlas s dalším setrváním ve službě. Při odchodu do jiného oboru veřejné služby mohli být zařazeni na nejnižší místa v platové stupnici a v případě jejich úmrtí neměli přibuzní nárok na sociální zabezpečení. Slovy senátora Josefa Kvasničky „to, co se dalo s vysokoškolskými asistenty, byl opravdu do jisté míry kulturní skandál“.³⁵

Neutěšený stav alespoň z části zlepšil zákon č. 174/1936 Sb. a z. n. o úpravě některých poměrů vysokoškolských asistentů, schválený hlasy vládní ko-

³⁰ WEYR, F.: Paměti 2. Za republiky (1918–1938). Brno: Atlantis 2001, s. 114.

³¹ Zákon byl proveden nařízením vlády č. 339/1919 Sb. a z. n. a nařízením MŠANO č. 349/1920 Sb. z. a n.

³² www.psp.cz; Digitální archiv, Stenografické zápisy jednání Národního shromáždění 1919, 13. února 1919.

³³ Tamtéž.

³⁴ K tomu výnos MŠANO č. 140 913/29 z 25. listopadu 1929.

³⁵ www.psp.cz Digitální archiv, Stenografické zápisy jednání Senátu Národního shromáždění 1919, 17. června 1936.

alice i opozice a podpořený z vysokých škol i od veřejnosti. Řešil otázku platového postupu vysokoškolských asistentů, zabezpečení odpovídající platové úrovně při jejich přechodu do jiného státního služebního poměru, jejich penzijní zaopatření a také penzijní zaopatření pozůstalých po nich. Jménem Masarykovy univerzity novou úpravu „s velkým zadostiučiněním“ přivítal prorektor Jan Krejčí, který přednášel výroční zprávu místo zemřelého rektora Dobroslava Krejčího. Zlepšení právních poměrů vysokoškolských asistentů viděl jako krok, který si vyžadoval „sám smysl této instituce: ideál především o to, aby se jimi připravil a udržel vědecký dorost, který je jednou z prvních podmínek vysokoškolského života“.³⁶ I po přijetí zákona však zůstala nejistá pozice třeba i dlouholetých habilitovaných asistentů (tedy soukromých docentů), kteří museli maximálně každé tři roky, ale zpravidla častěji,³⁷ žádat o prodloužení asistentského poměru. Důvodem byla snaha ponechat profesorům právo volně si vybírat asistenty z řad svých žáků.

KOLEJNÉ A ZKUŠEBNÍ TAXY

Kolejné (používalo se i označení školné) nebylo jako dnes poplatkem za poskytnuté ubytování, ale platbou za hodiny odpřednášených, respektive odučených, kolegií. Zpočátku náleželo příslušnému učiteli a mohlo podstatně vylepšit jeho příjem. Zákon č. 167/1898 ř. z., který nově upravil platy vysokoškolských profesorů, je však přeměnil na státní příjem, protože dřívější způsob jejich vybírání vedl k nespravedlnostem a zatěžoval vztahy mezi učiteli a studenty i mezi učiteli navzájem. Přímo je pobírali pouze neplacení učitelé, jinak se výtěžek z něj rozděloval mezi členy profesorského sboru podle předem stanovených pravidel.³⁸

Odiózní záležitost rakouského a prvorepublikového vysokého školství představovaly zkušební taxy, placené studenty přímo zkušebními komisařům, tedy řadící se do postupně přezívající kategorie vedlejších úřednických příjmů (športlí). František Weyr byl přesvědčen, že jejich stávající úprava je „základním zlem univerzitního právnického studia“ a – a zřejmě oprávněně – v nich viděl „nejvážnější překážku, která se stavěla v cestu každému vážnému úsilí o reformu právnického studia u nás“.³⁹ Vysvětloval jimi, jak již víme, že mezi profesorskými „ubožáky“ již dávno nedošlo ke vzbušení a že někteří kolegové dokonce projevovali nevšední ochotu zkoušet vedle své disciplíny i jiné předměty,

i když se takový zkoušející na zkoušku sám „po případě teprve musí připravovati“.⁴⁰ Taxy se rozdělovaly mezi členy zkušebních komisí. Za tím účelem si komise určily ze svého středu thesauráře, kteří taxy vybírali, účtovali a rozvrhovali.

POMNICHOVSKÉ ZMĚNY V POSTAVENÍ UČITELŮ

V článku z minulého čísla jsme upozornili na pomnichovské změny v organizaci studia na právnických fakultách. Zbývá podívat se na změny v postavení profesorů. „Duch nové doby“, tj. charakter pomnichovského autoritativního režimu, ale zároveň i objektivně danou složitost pomnichovských poměrů vyjadřovalo vládní nařízení s mocí zákona č. 32/1939 Sb. II. vydané s působností pro české země na základě zmocňovacího ústavního zákona. Nerespektovalo tradiční akademické svobody a zavádělo na vysokých školách mimořádná personální opatření. Daleko při tom překračovalo meze odmítnutého návrhu z poloviny třicátých let a umožňovalo z různých důvodů, zejména však proto, že jejich „setrvání ve službě na vysoké škole, na niž byli jmenováni, jest nežádoucí ze služebních příčin nebo zájmů státních“, jmenovat profesory na jinou vysokou školu, převést je do jiného oboru veřejných služeb, dát je na dovolenou s čekatelem nebo je přeložit na trvalý odpočinek. Bezplatní profesori, pokud u nich nastaly podobné okolnosti, byli zproštěni služby na vysoké škole a soukromí docenti mohli pozbyt veniam legendi. Účinnost nařízení byla limitována koncem roku 1940, ale za války ji dvakrát prodloužili (vždy se zpětnou účinností, protože příslušná nařízení protektorátní vláda vydávala až po vypršení doby účinnosti předchozího).

Brněnské fakulty se toto vládní nařízení dotklo v souvislosti s penzionováním nepohodlného profesora Bohumila Baxy, přechodem profesora Karla Engliše do Prahy a svým způsobem také s nuceným odchodem českých profesorů z bratislavské právnické fakulty. Ti sice museli odejít na základě výzvy ministerstva školství a národní osvěty, aby se svých míst vzdali, již před vydáním příslušného nařízení, ale možná právě usnesení profesorského sboru brněnské fakulty, obsahující protest proti tomuto postupu, pro nějž chyběl právní podklad, bylo jedním z podnětů pro vydání uvedeného nařízení. Samotnému přijetí nešťastných bratislavských kolegů se profesorský sbor ovšem nebránil. Pro-

³⁶ Ročenka Masarykovy univerzity XVII. Brno: 1937, s. 15 an.

³⁷ Například brněnskému asistentu a od roku 1937 soukromému docentu trestního práva a trestního řízení dr. Erichu Olšaroví profesorský sbor prodloužoval asistentský poměr po dvou letech; k tomu A MU, osobní fond Erich Olšar. (143/2410).

³⁸ Srovnej i Slovník veřejného práva. II. (heslo: Kolejné; autor Otakar Sommer). Brno: Nakladatelství Polygrafia – Rudolf M. Rohrer 1932, s. 219 an.

³⁹ WEYR, F.: Paměti 2. Za republiky (1918–1938). Brno: Atlantis 2001, s. 113.

⁴⁰ Memorandum profesorského sboru Právnické fakulty z 27. dubna 1937; Archiv MU v Brně, fond J II, kart 2.

jevil ochotu přijmout dva až tři bratislavské profesory, ale stanovil jisté zásady pro jejich přebírání.⁴¹

Ještě jednou se profesorský sbor musel ohradit proti postupu ministerstva, když bez konzultací s ním rozhodlo, kolik profesorů a kteří mají do Brna přejít.⁴² Výslovně se bránil převzetí profesora Zdeňka Pešky, protože ministerstvo nebralo zřetel na to, že „profesor Peška svým vědeckým směrem stojí v příkrém rozporu s teoretickými směry tradovanými na zdejší fakultě. Tím se podstatně porušuje známá snaha většiny členů této fakulty, vybudovati ji jako školu orientovanou v ohledu metodologickém a noetickém jednotně“, ani na celkem dostatečné obsazení ústavního práva (profesor F. Weyr a dva mimořádní neplacení profesori). Problém se nakonec vyřešil tím, že se profesor Peška rozhodl odejít na pražskou techniku. K ustanovení vládního nařízení o „úředním“ obsazování profesorských míst se profesorský sbor ovšem vyjádřil i obecně. Podle jeho názoru – korespondujícího s dříve proklamovanými stanovisky – se mělo použít jen v případech, kdy profesorský sbor projeví neochotu nebo nepochopení „pro intence státní správy“ nebo pro potřebu vlastní fakulty nebo vysoké školy, nikoliv paušálně jako v uvedeném případě.⁴³

* * *

Rok 1939 měl být rokem oslav a bilancování. Vždyť na 28. ledna připadlo výročí schválení zákona č. 50/1919 Sb. z. a n., na základě něž vznikla Masarykova univerzita, a na podzim výročí započetí výukové činnosti na právnické fakultě. V dusné pomnichovské a ještě dusnější pobřežnové atmosféře však příliš chuti k okázalému slavení – natož právě k slavení výročí Masarykovy univerzity – nebylo.⁴⁴ Přesto asi nikdo

nečekával, že ještě do konce prvního roku okupace Němci na více než pět let zavřou všechny české vysoké školy. Učitelé právnické fakulty vstoupili na její půdu na dlouhou dobu naposledy 13. prosince 1939, aby si odnesli osobní věci.⁴⁵

Doba nesvobody⁴⁶ měla pro brněnskou fakultu, její profesory i studenty tragické následky. Budovu fakulty – s novou adresou Eichhornstrasse 70 – si přivlastnilo gestapo a z Kaunicových kolejí se stala pověstná mučírna. Učitelé i studenti sdíleli osud celého národa. Smrt čerstvého a velmi nadějného sedmadvacitiletého docenta Josefa Keperta na začátku roku 1939 jakoby předznamenávala přicházející výsměšné kruté roky: potvrzení jeho docentury došlo na fakultu právě v den pohřbu.⁴⁷ V roce 1941 zemřeli prof. František Vázný st. a převzatý bratislavský profesor Rudolf Rauscher⁴⁸ a v roce 1942 vážně nemocný prof. Jaroslav Kallab. Za heydrichiády nacisté popravili prof. Bohumila Baxu⁴⁹ a v koncentračním táboře Mauthausen zahynul prof. Jan Vázný.⁵⁰ Příchuť tragické ironie měla smrt doc. Karla Gerlicha (1944) a prof. Jaromíra Sedláčka (1945), kteří se před blížícím se osvobozením stali oběťmi spojeneckých náletů.

Po osvobození v roce 1945 na fakultu nastoupili z předválečných profesorů jen Františci Weyr a Čáda, přičemž prvního z nich limitoval zhoršený zdravotní stav, a krátce před válkou jmenovaní Bohumil Kučera a Vladimír Vybral. Do Brna se totiž nevrátili „otec zakladatel“ Karel Engliš⁵¹, František Rouček, ani bratislavští „vyhnanci“ Vratislav Bušek a Cyril Čechrák, kteří našli uplatnění na jiných vysokých školách (K. Engliš se pak dokonce stal rektorem Karlovy univerzity). Na fakultě reálně nepůsobili ani Adolf Procházka a Jaroslav Stránský, kteří se po návratu

⁴¹ Zasedání profesorského sboru 27. září – 3. prosince 1938; Archív MU v Brně, fond J I, kart. 1, i. č. 1.

⁴² Fakulta přijala kanonistu Vratislava Buška, národohospodáře Cyrila Čechráka, právního historika Rudolfa Rauschera a formálně i konstitucionalistu Zdeňka Pešku, který ovšem v zápětí odešel na jinou školu.

⁴³ Jmenování profesora Zd. Pešky profesorem ústavního práva na právnické fakultě Masarykovy univerzity; Archív MU v Brně, fond B 79 – Zdeněk Neubauer, kart 9, i. č. 205.

⁴⁴ Jedna soukromá oslava se ovšem uskutečnila se vším všudy. V dubnu se dožil šedesáti let František Weyr a jeho přátelé mu připravili obsáhlou literární Poctu (tiskem stihla vyjít jen první část s příspěvky českých autorů), konala se slavnostní schůze profesorského sboru, slavilo se doma i s kamarády v oblíbené „Búdě“ a oslavenci domovské Lidové noviny mu věnovaly úvodník a řadu dalších článků; (WEYR, F.: Paměti 3. Za okupace a po ní (1939–1951). Brno: Atlantis 2004, s. 18).

⁴⁵ ČÁDA, F.: Zdeřtané právo 1939–1945. Právnická fakulta Masarykovy univerzity za německé okupace. Brno: nákladem právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně 1949, s. 9. Podařilo se jim při tom vynést i insignie a zlatou zakladatelskou medaili T. G. Masaryka. V gestapácké skartovačce však bohužel skončila většina prvorepublikových archiválií a kartoték vědeckých ústavů.

⁴⁶ Vedle již citované Čádovy práce srovnej i SCHELLE, K., SCHELLEOVÁ, I.: Právnická fakulta Masarykovy univerzity v Brně v době nesvobody. In: Pocta svobodě. Sborník z pracovního setkání historiků a odbojářů k 50. výročí osvobození. Brno: MU 1995, s. 95–105.

⁴⁷ WEYR, F.: Paměti 2. Za republiky (1918–1938). Brno: Atlantis 2001, s. 79.

⁴⁸ Profesora R. Rauschera stihala na konci jeho krátkého života (nar. 1896) jedna rána za druhou. Po Mnichovu musel nedobrovolně odejít z bratislavské právnické fakulty na brněnskou. Po zavření vysokých škol byl poslán na dovolenou s čekatelným a 6. listopadu 1941, krátce po domovní prohlídce, kterou v jeho bytě provedlo gestapo, zemřel na infarkt.

⁴⁹ Doplňme, že jen několik dní po profesoru B. Baxovi nacisté popravili fakultního pedela Aloise Zimu.

⁵⁰ V Mauthausenu byl vězněn i prof. Vratislav Bušek.

⁵¹ Karel Engliš se po válce ocitl v nejjisté, ale právnícky velmi zajímavé situaci, protože už před válkou byl jmenován na pražskou právnickou fakultu. Emil Hácha jej jmenoval právě osudného 15. března 1939 a dekret prezidenta republiky č. 59/1945 Sb. nedával jasnou odpověď, zda toto jmenování bylo či nebylo platné. K. Engliš proto dokonce požádal o jeho oficiální výklad. Vše se nakonec vyřešilo tím, že byl na začátku roku 1946 se zpětnou účinností od podzimu 1945 do Prahy jmenován znovu.

z emigrace stali ministři. Pro kolaboraci byli vyloučeni protektorátní ministerský předseda a ministr spravedlnosti Jaroslav Krejčí a Rudolf Dominik⁵² a po válce se už v Brně vůbec neobjevil z kolaborace též obviněný a z profesorského sboru vyloučený Rudolf Wierer.⁵³

Pod vedením předválečných doyenů začala obnova profesorského sboru. Z bývalých docentů se stali profesori a habilitovali se noví docenti. Ke studiu se vrátili šťastnější z předválečných studentů a přišla spousta těch, kteří chtěli dohnat ztracená válečná léta. Začala nová etapa života fakulty – pohříchu ještě podstatně kratší a složitější než ta první.

ANOTACE

Príspevok voľne navazuje na článok o právni úprave právnického studia v meziválečném Československu. Výklad o právni úprave postavení učitelů právnických fakult a jejich platových poměrech doplňují především reálie z brněnské právnické fakulty (složení učitelského sboru nebo dopad pomnichovských opatření), ale také občasně reflexe k současnosti.

⁵² ČÁDA, F.: Zdepané právo 1939–1945. Brno: nákladem právnické fakulty Masarykovy university 1949. Srovnej i SCHELLE, K.: Mínilost a současnost Masarykovy univerzity v Brně. Brno: MU 1994, s. 37. Rudolf Dominik se kompromitoval především aktivní prací ve Veřejné osvětové službě a přitížila mu také jeho minulost předválečného fašistického poslance; k tomu A MU, osobní fond Rudolf Wierer.

⁵³ Rudolf Wierer uprchl do zahraničí a tam se brzy vrátil na dráhu vysokoškolského učitele, nejdříve ve SRN a pak v USA; k tomu A MU, osobní fond Rudolf Wierer, H III/279/489.